

Studieplan till

MED GRÖNA FINGRAR

Innehåll

Inledning	sid 3
Träff 1 Trädgårdens användning	sid 4
Träff 2 Trädgårdens nytta.....	sid 6
Träff 3 Trädgårdens skönhet.....	sid 9
Lätt om odling.....	sid 11

Inledning

Med gröna fingrar är den nyblivna fritidsodlarens givna val för en lättäm och praktisk introduktion till odling och trädgård. Här delar rådgivare från hela landet med sig av sina kunskaper, för att du ska lyckas med dina odlingsprojekt.

Även du som har odlat ett tag får chansen att fräscha upp dina kunskaper och fylla i eventuella luckor.

Sedan är det ju så roligt att odla och lära tillsammans!

Denna studiehandledning ska användas tillsammans med boken Med gröna fingrar. Vi har valt att dela upp materialet i tre delar som följer bokens indelning.

Materialet är upplagt för en studiecirkel på tre längre träffar utifrån bokens kapitelrubriker: Trädgårdens användning, Trädgårdens nytta och Trädgårdens skönhet. Men cirkeln kan också planeras med fler träffar utifrån underrubrikerna i boken. Ni väljer själva hur just ni vill lägga upp er cirkel.

Till varje stycke finns det sidhänvisningar till Med gröna fingrar. Utöver det hänvisar vi också till Koloniträdgårdsförbundets foldersamling Lätt om odling. Du hittar en förteckning över alla foldrar längst bak i studiehandledningen. Kontakta Koloniträdgårdsförbundet om du vill beställa foldrar eller hämta dem på Koloniträdgårdsförbundets hemsida.

Första gången ni träffas är det bra att tillsammans komma fram till om ni vill lägga mer eller mindre tid på vissa träffar. Kanske vill ni bjuda in någon föreläsare, göra studiebesök eller beställa material.

Kontakta Studieförbundet så hjälper vi er med detta och mycket därtill.

Framtagen i samarbete med
Koloniträdgårdsförbundet

December 2015

Författare: Kristina Eberth

Grafisk form: Carita Lott

Layout: ML Kalejdoscoop

Foto: Margareta Lindberg

Projektledare: Annika Stigmark

Producerad av Studieförbundet.

Studiehandledningen finns att ladda ner på

studieforamjandet.se

Träff 1

Trädgårdens användning

Ska man ha trädgården för odling och självhushållning, som rum för rekreation eller kanske för att skapa gynnsamma förhållanden för de vilda djuren? Här kan man i grupp diskutera utformningen av trädgården.

Förberedelse inför första träffen

- Läs Trädgårdens användning sidan 5-33.
- Ta med en skiss över era trädgårdar.

1. Planering och utformning

Med gröna fingrar 7-18

Lätt om odling 4, 5, 16-18, 42, 50

Fundera och diskutera

- Vilken klimatzon bor ni i? Hur påverkar det trädgårdens utformning?
- Vilket ändamål har trädgårdarna och hur påverkar detta trädgårdarnas utformning?
- Hur påverkar önskad arbetsinsats och nivå av skötsel trädgårdens utformning?
- Vilka sätt finns det att odla och plantera på? Växthus, rabatter, pallkragar, krukor?
- Hur ska framkomligheten i trädgårdarna se ut – vilka sätt finns det att planera gångar och stigar? Hur mycket kan det kosta?
- Hur kan skötsel av redskap vara A och O för lyckad sådd och plantering?

Uppgift

Diskutera utifrån era skisser hur en trädgård kan planeras.

2. Jordkvalité och kretslopp

Med gröna fingrar 20-26

Lätt om odling 1, 13, 18, 19, 21,40

För att lyckas med trädgården krävs ett helhetstänk kring alla delar i trädgården. Allt som händer i trädgården hänger samman i ett kretslopp, från jord till bord och tillbaka till jord igen. Många gånger hamnar en av trädgårdens viktiga delar, komposten, på en undanskymd plats med litet arbetsutrymme. Komposten blir då ett olustigt arbetsmoment och i värsta fall missköts den. Tänk in komposten som trädgårdens hjärta och lunga. Det är härifrån som trädgården hämtar energi, kraft och långsiktig bärighet.

Fundera och diskutera

- Varför är det så viktigt med porer i jorden och hur hänger det samman med det som kallas för aggregat?
- Hur hänger relationen mull – kväve – växter ihop?
- Vad gör ni med ert trädgårds- och hushållsavfall idag? Kan det omhändertas på ett annat sätt?
- Vilka kan fördelarna med marktäckning vara utifrån jordens och växternas synpunkt?
- Hur kan ni anpassa komposten till er klimatzon så att den kan fungera året om?

Uppgift

- Sök information om hur man gör egna analyser på jordkvalité.
- Analysera egna jordprover tillsammans.

3. Djuren i trädgården

Med gröna fingrar 28-33

Lätt om odling 25, 26, 33, 38, 41, 43, 47

Våra trädgårdar kan vara en viktig tillgång i arbetet med att bevara den biologiska mångfalden. Efter årtionden av mindre mångfald i vårt odlingslandskap och med ökade monokulturer har många av våra smådjur svårt att hitta skydd och föda. Våra trädgårdar kan utformas så att även djuren blir en del av ett hållbart kretslopp mellan natur, djur och människa.

Fundera och diskutera

- Hur kan man förse djuren med mat i trädgården utan att de äter upp det man odlar och utan att skadedjur dras till trädgården?
- Hur kan man skapa skydd för djuren?
- Vad är fördelarna med att anpassa sin trädgård för fåglar?
- Hur kan man skapa en miljö för nyttoinsekter?
- Varför är det så viktigt för den biologiska mångfalden att skapa en gynnsam miljö för humlor, bin och fjärilar?
- Hur kan husdjur bli en del av ett hållbart kretslopp i trädgården?
- Hur skyddar du trädgården mot oönska gäster?

Uppgift

- Skapa en aktivitet som visar hur man kan göra trädgården gästvänlig för våra smådjur.

Läs mera

- Sök på internet fakta om ekosystem, naturen och rymden och trädgården och dess gäster.
- Sök på FOBOs hemsida fakta om djurhållning och höns till husbehov.

Förberedelse till nästa gång

- Läs kapitlet Trädgårdens nytta i Med gröna fingrar, sidorna 35-77.
- Ta gärna med lite fröer att visa de andra.

Träff 2

Trädgårdens nytta

Vad och hur vi väljer att plantera och odla har betydelse för i vilken utsträckning vi kan ta vara på det som trädgården ger.

Ju mer tid vi lägger ner desto mer får vi i avkastning, både i kvantitet och kvalitet. På sikt ger en omsorgsfullt skött trädgård större avkastning i både tid och pengar. Det kan handla om att bra växter ger bra fröer för kommande sådd.

En på rätt sätt utnyttjad jord förebygger jordtrötthet och kräver mindre underhåll på sikt. Ökad kunskap om det vi kallar ogräs kan bli en tillgång i arbetet med ogräsbekämpning.

1. Förarbeten av olika slag

Med gröna fingrar 35-48

Lätt om odling 6, 12, 16, 19, 20, 27, 30

Många av oss har trädgårdar med gamla växter vars fröer inte längre går att hitta i handeln. Det finns därför ett stort mervärde i att använda sig av de fröer som trädgården ger. Förkultivering är många gånger ett måste i vårt klimat. Att tänka långsiktigt när man planerar sina odlingar och planteringar sparar både tid och kraft. Låt till exempel djuren och naturen ta hand om jordförbättringen åt er i en täckodling. Även formen på odlingarna och planteringarna spelar roll för framtida arbetsinsatser.

Fundera och diskutera

● Varför är det viktigt att bevara mångfalden av fröer?

● Vilka sätt kan det finnas att förkultivera? Vad ska man speciellt tänka på inför utplantering av förkultiverade växter?

● Vad kan direktsås?

● Vad är fördelarna med täckodling? Vad talar för att man ska gräva? Vad talar för att man inte ska gräva?

● Vilka är fördelarna och nackdelarna med att odla i rader, på bäddar eller i rutor? Vad finns det för fördelar med att odla på en kompost?

● Vad innebär växtföljd? Vad har man att vinna på denna metod? Gör en skiss/plan för din odling.

● Vilka växter har ni i era trädgårdar som kan hjälpa till att ge näring åt jorden?

● Vad menas med uttrycket "ogräs är bara ett tecken på att man odlat fel växt på fel plats"? Hur kan ogräs på något sätt vara en tillgång i trädgården?

● Vad är skillnaden på rotoogräs och fröogräs och hur kan man bekämpa ogräs?

Uppgift

● Testa grobarheten på de fröer ni har tagit ur er egen trädgård. Ta reda på om det finns gårdar i ert närområde som kan förse er med naturgödsel, sammanställ och gör en lista och dela med varandra.

● Se också om ni kan göra gemensamma inköp av gödsel.

Aktivitet

- Arrangera en fröbytdag tillsammans med grannar, andra odlare eller liknande för att sprida kunskapen om bevarandet av gamla sorter och för att öka mångfalden av det vi odlar i våra trädgårdar.
- Inventera miljövänliga, naturliga gödselmedel. Ge förslag på grüngödslingsväxter – hur kan du använda dem i trädgården, var finns de att få tag på?

Läs mer

- De flesta trädgårdstidningar erbjuder utifrån säsong artiklar om odling, jordbearbetning, kompost med mera.
- På Odlas hemsida kan du söka artiklar om att odla med växtföljd.
- På Jordbruksverkets hemsida kan du söka artiklar om bland annat odling, jordbruksgrödor och växtföljd.

2. Allt gott vi odlar

Med gröna fingrar 51-67

Lätt om odling 8, 9, 22, 27

Oavsett vad man vill använda sin trädgård till kan man odla växter som inte bara är vackra utan som också går att äta. Växter som tillfredsställer både öga och mun. Det går att planera trädgården så att den ger avkastning från tidig vår till sen höst och tidig vinter.

Fundera och diskutera

- Vad är viktigast att tänka på vid val av potatis? Vilka sorter finns det?
- Vilken betydelse har kryddväxterna för en trädgård som ska tilltala både människans och djurens olika sinnen?
- Vad är fördelarna med samodling?
- Vilka växter behövs i era trädgårdar för att skapa en så livskraftig trädgård som möjligt?
- Vilka frukter och bär lämpar sig bäst för de smådjur ni eventuellt vill ha i era trädgårdar?
- Vad talar för att ha en biodling i trädgården?

Uppgift

- Gör en plan och en skiss på era trädgårdar efter era önskemål om vad ni vill odla, hur lång odlingssäsong ni vill ha, vilka växter som passar ihop och som kan hjälpa varandra och hur de också kan tillföra ett estetiskt intryck av trädgården.

Aktivitet

- Bjud in en föreläsare och/eller visa en film om biodling och biologisk mångfald.

3. Växtskydd och förvaring

Med gröna fingrar 67-77
Lätt om odling 2, 30

Växtskyddet av det vi odlar kan ske vid sådd genom att plantera rätt grödor tillsammans på rätt plats i rätt jord. Men också när vi skördar genom att vi tänker på hur vi förvarar våra grödor.

I takt med att vi tappat flera delar i produktionskedjan "från jord till bord" har vi också tappat kunskap om hur vi ska ta hand om våra växter och grödor.

De gamla jordkällarna står förfallna och frukten faller till marken och ruttnar innan vi hinna ta hand om den.

Fundera och diskutera

- Vilka växtskyddsmetoder kan du använda för att förebygga olika typer av angrepp?
- Vilka miljövänliga växtskyddsmedel finns att tillgå?

Uppgift

- Ta med exemplar av angripna växtdelar och diskutera hur de kan ha uppkommit, vilka motmedel och motmetoder som finns. Diskutera vanliga skadegörare och egna erfarenheter.

Aktivitet

- Bjud in en pomolog som kan vara med och artbestämma era frukter och ge tips på förvaring.
- Kanske har någon en gammal förfallen jordkällare i sin trädgård som ni tillsammans kan restaurera? Detta gör ni med fördel i en separat studiecirkel. Bjud in någon sakkunnig person i ämnet.

Förberedelse till nästa gång

- Läs kapitlet Trädgårdens skönhet i Med gröna fingrar, sidorna 79-105.

Träff 3

Trädgårdens skönhet

När man planerar sin trädgård kan man ta hänsyn till såväl färg och form som doft. Men man ska också anpassa växtvalet till var man vill plantera växterna.

När valen är gjorda är det viktigt att inte tulla på kvalitén. Det finns några olika märkningar att hålla utkik efter om man vill vara säker på att man inte för in växter i sin trädgård som för med sig skadliga sjukdomar.

1. Prydnadsväxter och deras växtkvalité

Med gröna fingrar 79-94

Det finns en rad olika kvalitetsmärkningar att förhålla sig till när man ska köpa växter. Några av märkningarna är extra viktiga att känna till då de borgar för att du ska kunna hitta plantor i god kondition.

Plantorna visar med dessa märkningar

- att de vuxit bra, är av rimlig storlek och utan allvarliga skador
- att de är friska plantor utan sjukdomar och skadedjur
- att de har bra genetiska egenskaper, till exempel härdighet, sundhet, bra växtsätt, god bördighet med mera
- att de har en märkning med rätt namn, eventuell grundstam och riktig odlingsinformation
- att de vuxit i jord utan ogräs och skadegörare (om växterna köps med jord).

Fundera och diskutera

- Vad ska man ta hänsyn till vid plantering?
- Vilka olika kvalitetsmärkningar finns i handeln idag?
- Vad är det som utmärker en E-planta?
- Välj ut dina favoriter och gör tillsammans listor på växter utifrån olika teman. Det kan vara doft, blomning, lång grönska, färger jordmån eller läge.

Aktivitet

- Besök en plantskola med guidad tur. Eller kontakta någon koloniträdgård, de har ibland möjlighet att guida runt och dela med sig av erfarenhet och kunskap.

Läs mer

- Sök fakta på nätet om E-planta.
- På Odlas hemsida kan du hitta artiklar om hur man köper en planta av god kvalitet.

2. Beskärning och förökning av fleråriga växter

Med gröna fingrar 94-102

Det finns olika metoder för förökning, men generellt gäller att vid vegetativ förökning får sticklingar eller en delad planta samma egenskaper som moderplantan.

Frösådd är ett bra sätt om man vill föröka rena arter. Ta gärna vara på fröer ur era egna trädgårdar.

Vikten av att beskära buskar och träd går inte att underskatta om man vill ha en frisk, vacker och producerande trädgård.

Fundera och diskutera

- Vad innebär frövila?
- När tar man sticklingar från buskar och träd? Från perenna örtartade fleråriga växter? På de vårblomande perennerna?
- Vilka växter beskär man under "JAS-perioden"?
- Varför är rengöring och val av verktyg viktig vid beskärning?

Aktivitet

- Genomför en beskärningsövning i någon av era trädgårdar.

3. Trädgården inför vintern

Med gröna fingrar 103-105

När trädgården börjar gå i dvala är det viktigt att inte störa processen. Däremot finns det sätt att hjälpa växterna under de kalla mörka månaderna. Det vi tidigare diskuterat och lärt oss ger förhoppningsvis utslag för en lyckad vintervila. Växter som normalt inte växer i våra klimat kräver extra omsorg och vård.

Fundera och diskutera

- Har ni tänkt in växternas vintervila i era skisser och planer över trädgårdarna?
- Vad mer än kyla och mörker ska man ha i beaktande under vintern?
- Varför är det extra viktigt att skydda växterna på våren?
- Varför är en god dränering av jorden viktig inför vintervilan?

Aktivitet

- Gör ett besök i en botanisk trädgård och se hur de förbereder växterna inför vintern.
- Gå igenom era växter och lista vilka som behöver skydd och hur.
- För dagbok över ditt arbete i trädgården. Detta ger viktig kunskap för kommande säsonger.

Lätt om odling

- Nr 1** Så förbättrar du jorden
- Nr 2** Skörda och lagra
- Nr 3** Växterna behöver näring
- Nr 4** De nödvändiga redskapen
- Nr 5** Planera din odlingslott

- Nr 6** Från frö till planta
- Nr 7** Lättodlade grönsaker
- Nr 8** Odlar potatis
- Nr 9** Växtskydd
- Nr 10** Sommarskötsel

- Nr 11** Ekologisk odling
- Nr 12** Odlar i eget växthus
- Nr 13** Kompostera trädgårdsavfallet
- Nr 14** Beskrining av fruktträd och bärbuskar
- Nr 15** Gräsmattan

- Nr 16** Att odla i norr
- Nr 17** Växter för hårt klimat
- Nr 18** Naturnära trädgård
- Nr 19** Marktäckning
- Nr 20** Ogräs

- Nr 21** Gröngödsling
- Nr 22** Ovanliga grönsaker
- Nr 23** Odlar bär
- Nr 24** Skadegörare på fruktträd
- Nr 25** Rådjur och gnagare

- Nr 26** Locka trädgårdens flygande vänner
- Nr 27** Odlar kryddväxter
- Nr 28** Att lyckas med rosor
- Nr 29** Vatten
- Nr 30** Köp bra växter

- Nr 31** Odlar i kruka
- Nr 32** Häckar
- Nr 33** Sniglar och snäckor
- Nr 34** Odlar frukt
- Nr 35** Blommor på lotten från vår till höst

- Nr 36** Gör egna plantor
- Nr 37** Perenner
- Nr 38** Bättre skörd med fler bin och humlor
- Nr 39** Hallon, om odling, sorter och sjukdomar
- Nr 40** Gödsling med urin

- Nr 41** Biologisk bekämpning i växthus och trädgård
- Nr 42** Frukt och bär på liten lott
- Nr 43** Spanska skogssnigeln
- Nr 44** Fleråriga klättrare
- Nr 45** Gröna punkter för miljön – om miljödiplomering

- Nr 46** Päronrost
- Nr 47** Biologisk mångfald i trädgården
- Nr 48** Bladkantgnag av öronvivar
- Nr 49** Beskrining av buskar
- Nr 50** Trädgård och hälsa

Välkommen till Studieförbundet

Vill du lära dig mer tillsammans med andra? Ta kontakt med Studieförbundet där du bor och starta en studiecirkel hos oss. Vi kan hjälpa dig att komma igång, ordna lokaler, litteratur, kontakter och mycket mer!

Vad är en studiecirkel?

En studiecirkel betyder att du och dina vänner (minst 3 personer över 12 år) kan träffas och lära er nya saker, med vår hjälp! Vi är alltid öppna för nya idéer till studiecirkel och du kan starta en studiecirkel om nästan vad som helst. Varje cirkel gör en arbetsplan som beskriver hur arbetet ska läggas upp och vilket målet är. Ni bestämmer själva vad ni vill och inte vill göra, och det är precis så enkelt som det låter!

För att räknas som deltagare ska man delta vid minst tre träffar och delta i någon av de tre första sammankomsterna. En studiecirkel måste omfatta minst nio studietimmar (à 45 minuter) och pågår vanligen under några månader, men kan vara både kortare eller längre. Varje studiecirkel utser också en cirkelledare för gruppen.

Rollen som cirkelledare

Som cirkelledare behöver du inte vara expert i ämnet eller ha svar på alla frågor. Din roll är att leda cirkeln framåt och se till att alla kan framföra sina synpunkter och påverka arbetet.

Som cirkelledare ansvarar du för cirkellistan och, tillsammans med Studieförbundets personal, för praktiska saker kring mötesplatsen, fika med mera.

Som ny cirkelledare får du ett introduktionssamtal då vi bland annat berättar vad Studieförbundet kan hjälpa till med. Du blir också inbjuden till att gratis delta i Studieförbundets ledarutvecklingsprogram.

Studieförbundet är ett av Sveriges största studieförbund. Vi är politiskt och religiöst obundna med ett brett utbud av studiecirkel, utbildningar, kulturarrangemang och föreläsningar. Varje år samlas 230 000 deltagare i våra studiecirkel och kurser.

